

Kiss Károly:

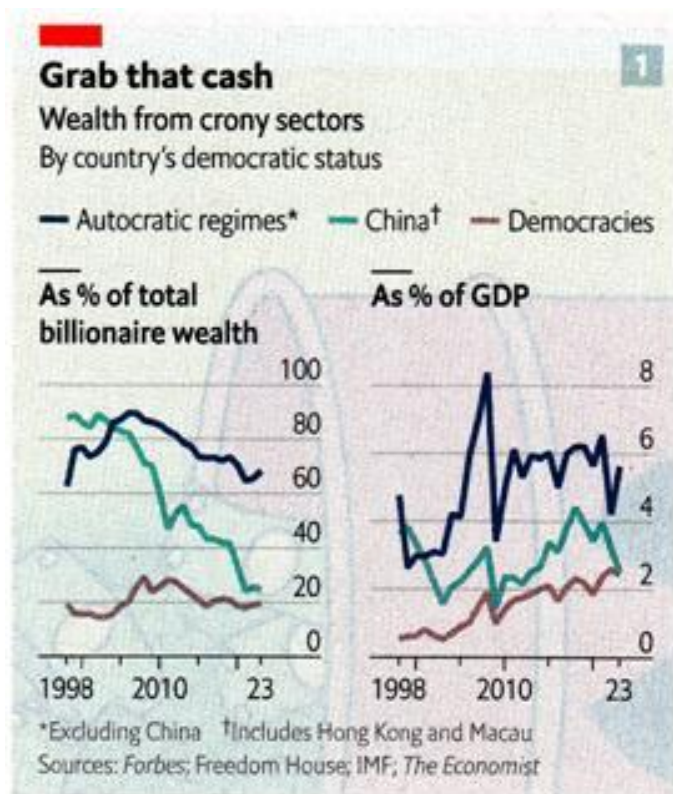
Uram-bátyám kapitalizmus; milliárdosok és oligarchák világa

Az angol *crony-capitalism*-nak (uram-bátyám kapitalizmusnak) nevezi a gazdaság azon részét, ahol az üzleti sikerben, a meggazdagodásban a személyes kapcsolatok, a befolyás, a korrupció jelentős szerepet játszik. Egy másik kifejezés e tevékenységre a *rent-seeking* (járdékavadászat). Elméletileg a tökéletes verseny körülményei között a crony capitalism aránya zéró. Ide sorolják az államhoz közelálló szektorokat: a bankvilágot, az építőipart, az ingatlanpiacot és az ásványkincsek kitermelését. Itt a verseny mellett az állami megrendelések nagy szerepet játszanak, és mint tudjuk, még a tisztán piaci szektorokban is csak elméleti feltételezés a szabad verseny. (Aki nem ismerné e körülmények pesti meghatározását: korrupció az, amiből engem kihagytak.)

De nem minden milliárdos a rent-seeking révén szerzi a vagyonát, nem minden milliárdos, oligarcha és plutokrata a crony-capitalism „terméke”.¹ A nagy digitális platformok esetében viszont fordított jelenségről van szó. Nem ők dörgölöznek nagy pénzt hozó üzletekért; a reklámokból élnek, szinte függetlenül magukat az állami szabályozástól. A tudatipar kézbentartásával valójában ők befolyásolják az államot közvetett módszerekkel.

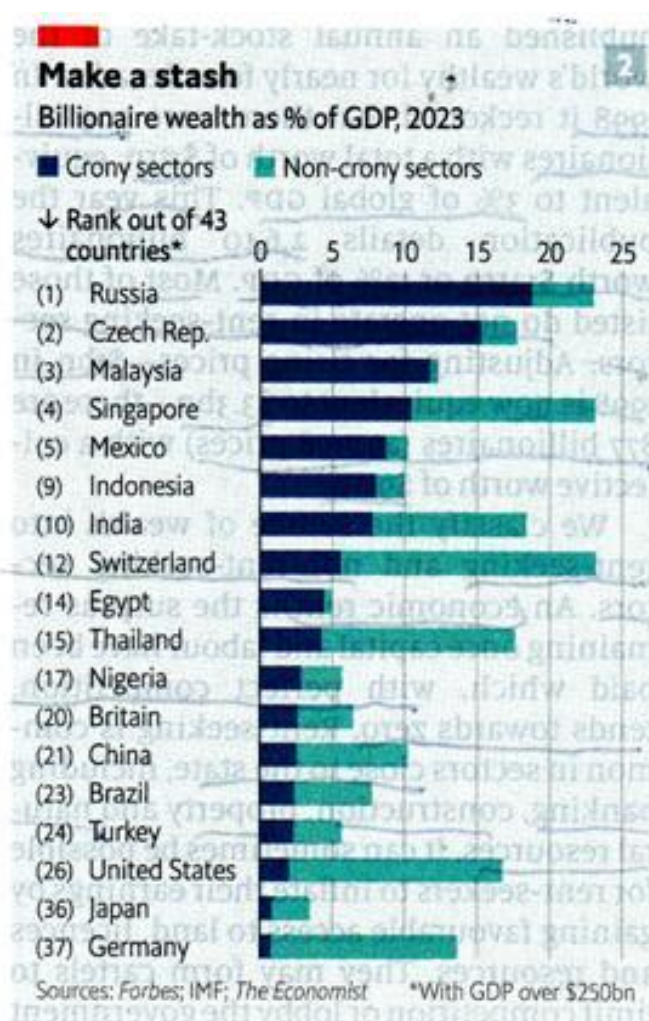
Az Economist elemzése szerint a rent-seekingből meggazdagodó plutokraták vagyona 25 évvel ezelőtt 315 md dollár volt, mely a globális GDP 1 százalékát tette ki. Mára ez 3000 milliárdra, a globális GDP közel 3 százalékára emelkedett. E növekedés 65 százaléka Amerikából, Kínából, Indiából és Oroszországból származik. Ha pedig politikailag is minősítik az országokat, akkor e járdékavadász plutokraták vagyona Kínában az összes milliárdos

vagyonának a 20 százalékát teszi ki, az összes autokrata rendszerben több, mint 60 százalékát, a demokráciákban pedig szintén 20 százalékát. – Ez viszont azt jelenti, hogy Kínában a járdékavadász oligarchák aránya nem magasabb, mint a demokráciákban, a többi autokráciában viszont annál magasabb. A kínai kormány kézbent tartja a maga milliárdosait, oligarcháit....



¹ Számomra ennek ékes bizonyítékai az Apple vezetői: korábban Steve Jobs, most Tim Cook.

Abban a 43 országot tartalmazó rangsorban, mely azt fejezi ki, hogy a milliárdosok vagyona mekkora hányada a GDP-nek, Oroszország vezet, 23 százalékkal.² Hasonlóan magas ez az arány Szingapúrban és Svájcban. Amerikában csak 17 százalék, Kínában 10, Indiában 18. Meglepetésre Csehország 17,5 százalékkal a 6-7. helyen áll. Elemzésünk szempontjából azonban annak van jelentősége, hogy a „járadék vadász” milliárdosok vagyonának aránya mekkora a GDP-hez képest – hiszen ez az urambátyám kapitalizmus mutatója. Ebben is Oroszország vezet, és – nagy meglepetésre – Csehország a második.³ A rangsor a továbbiakban így alakul: Malaysia, Szingapúr, Mexikó, Indonézia, India, Svájc, Egyiptom, Thaiföld, Nigéria, Nagy-Britannia, Kína, Brazília, Törökország, USA, Japán, Németország.



Ezt a mutatót a demokrácia korrelátumának is szokták tekinteni, és ekkor viszont érdekes következtetésekre juthatunk: Kína a fejlett demokráciák között van. (Kínában ugyanis a vezetés gondoskodik arról, hogy a nagy magánvagyonok ne nőjenek az égig, időnként a nagy oligarchák fejére koppint.)

Érdeemes összevetnünk ezeket az adatokat az ún. „észlelt korrupció” mértékével.⁴ (Az észlelt korrupció szubjektív fogalom, közvéleménykutatásokon és szakértői véleményeken alapul.) Ezek szerint a világ legtisztább közéletű országai a skandinávok; Németország a 9., Nagy-Britannia és Japán a 18. helyen áll. (A sorrend itt a növekvő korrupciót jelenti.) Csehország és Olaszország a 41., Lengyelország a 45., Szlovákia a 49. helyen áll. Mi a középmezőnyben vagyunk, a 77. helyen. Még Románia (63.) és Kína (65.) és Bulgária (72.) is megelőz minket. Ukrajna a 116., Oroszország a 137. A 180-as rangsort a fekete-afrikai országok zárják.

² Az Economist ábráján csak 18 ország szerepel – a teljes listát az interneten sem találtam meg.

³ Hallott már valaki arról, hogy az EU emiatt Csehországot vegzálja, vagy pl. a Transparency International kritizálja?

⁴ Forrás: Wikipedia, 2020-2022-re vonatkozó adatok.

*Forrás: A bumpy ride for billionaires. Our crony-capitalism index for 2023. The Economist
May 6th 2023. és Wikipedia*

Göd, 2023 aug. 8.